

Чумак Н. А.,
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕТНОРЕАЛІЙ-ГАЛЛІЦИЗМІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються функціонально-прагматичні характеристики етнореалій-галліцизмів з огляду на їх контекстуальне оточення у сучасній англійській мові на матеріалі публіцистичного дискурсу.

Ключові слова: етнореалія-галліцизм, контекст, пояснення.

В статье рассматриваются функционально-прагматические характеристики этнореалий-галлицизмов ввиду их контекстуального окружения в современном английском языке на материале публицистического дискурса.

Ключевые слова: этнореалия-галлицизм, контекст, пояснение.

The article deals with the functional and pragmatic peculiarities of the French ethnographic realia considering their context in contemporary English exemplified by materials of publicistic discourse.

Key words: French ethnographic realia, context, explanation.

Сучасні лінгвістичні студії все більшої уваги приділяють не лише функціональному аспекту вивчення мовних одиниць, а й прагматико-когнітивному. Зокрема, проблемі дослідження мовних одиниць у функціонально– та семантико-прагматичному аспектах присвячується багато наукових розвідок (Н. Ц. Босчасва, О. О. Жихарева, Л. В. Молчкова, А. Г. Ніколенко, Л. Ф. Омельченко, Л. М. Саакян та ін.). **Актуальність** нашого дослідження визначається відсутністю комплексного наукового аналізу вербалізації етнореалій-галліцизмів у сучасній англійській мові та необхідністю вивчення їх прагматичних особливостей у функціональному аспекті на тлі соціально-культурного розвитку англійського суспільства. **Метою** нашої статті є описати прагматичні характеристики етнореалій-галліцизмів у сучасній англійській мові у функціональному аспекті, що зумовлює вирішення таких **завдань**: 1) з'ясувати зв'язок етнореалій-галліцизмів як культурно-маркованої лексики із їх контекстуальним оточенням; 2) встановити та описати основні типи пояснень у контекстуальному вживанні етнореалій-галліцизмів у сучасній англійській мові. Матеріалом послуговували 418 етнореалій-галліцизмів та 2000 їх слововживань у дискурсивних фрагментах.

У рамках семантико-прагматичного підходу нетиповий контекст вживання слова носієм іншого соціолекту наділяє його новим відтінком, який згодом може закріпитись в окремий лексико-семантичний варіант слова. Таким чином, семантична новизна породжує прагматичну новизну, а отже, поява у слові нового лексико-семантичного варіанту в прагматичному аспекті дозволяє проаналізувати його вживання у різних ситуаціях спілкування. Тому одна і та ж лексична одиниця реалізує своє значення в однакових ситуаціях по-різному, розширюючи контексти [2, с. 12]. Контекстуальне оточення етнореалій-галліцизмів (далі ЕГ) у дискурсі є важливим фактором, який впливає на процес їх лексико-семантичної адаптації у цільовій мові. Традиційно різні способи презентації ЕГ у публіцистичному дискурсі виділяються на основі наявності / відсутності пояснення їх значень у контексті, що їх оточує. У розглянутих дискурсивних фрагментах англомовної періодики нам вдалося виділити такі типи вживання ЕГ:

1) Вживання ЕГ у дискурсивному фрагменті з поясненням (59%):

а) Непряме пояснення (28% слововживань – 546 із 2000), наприклад: *Hueffer knew Frédéric Mistral (1830-1914), the poet at the heart of the revival of Provençal, who in 1854 had set up the Félibrige movement with seven fellow-poets...* [5]. У наведеному прикладі такий засіб відтворення контексту, як прикладка *movement*, є родовим поняттям по відношенню до ЕГ *Félibrige*, що є своєрідним натяком, проте за допомогою уточнення словосполученням *fellow-poets*, нам стає зрозуміло, що дана ЕГ відноситься до сфери літературознавства. Частотність вживання ЕГ з непрямым поясненням свідчить про дотримання вимог економії друкованого простору, проте непряме пояснення є недостатньо інформативним і залишає за межами контексту суттєві сторони національної специфіки значення ЕГ.

б) Коротке пряме пояснення (9% слововживань – 182 із 2000). Під коротким прямим поясненням значення ЕГ ми розуміємо вживання у контексті гіпероніма, тобто синонімічного питомо англійського слова, що відображає загальне значення ЕГ-гіпоніма, не зачіпаючи при цьому суті її національної своєрідності, наприклад: *Around 10m French people play boules (or pétanque) on a regular basis. But nowadays Britons don't have to cross the Channel to enjoy this most Gallic of games...* [4]. Тут слово *games* є словом-гіперонімом, що пояснює ЕГ *boules / pétanque*, і воно виступає як загальне поняття семантичного поля, окремими елементами якого є ЕГ-гіпоніми *boules / pétanque*. Таким чином, при цьому пояснюванні ЕГ здатні органічно включитися у текст, не порушуючи його композиції.

в) Розгорнуте пряме пояснення (9% слововживань – 182 із 2000). Як показують наші спостереження, такий тип пояснення застосовується у випадках з неадаптованими ЕГ, які відображають нові для читача, незнайомі, малознайомі та складні поняття, суть яких неможливо пояснити коротко. Це передусім назви кулінарних страв, найменування національних звичаїв, обрядів, предметів традиційного одягу тощо, наприклад: *Just through the village, Le Grillon does first-class salads and truffade, a stomach-liner dish of ham, potatoes and cheese...* [9]. Тут семантичним центром пояснення є синонімічне до ЕГ слово «dish», а означення «stomach-liner» і «of ham, potatoes and cheese» розкривають суть поняття і відносять його до кулінарної сфери.

г) Пояснення-калькування (8% слововживань – 154 із 2000) – дослівний переклад запозиченої ЕГ за допомогою питомо англійських слів, наприклад: *They feature Marianne, the symbol of France, with the slogan: «The Republic lives with her face uncovered»*. [10]. У наведеному прикладі пояснення-переклад не розкриває національної своєрідності ЕГ. Проте «Marianne» – це не просто символ Франції, а уособлення революційного духу, свободи, справедливості та краси (отже, зустрічаємо в інших газетних статтях: *a beauty in the classic Marianne tradition*, «Marianne» – *the Spirit of Revolution, Marianne, an allegory of Liberty and Reason*), своєрідний ідеал Французької республіки (*Marianne, the ideal of the French republic*). Тому кальковане пояснення є індивідуальним і залежить від ерудованості автора статті. Водночас можна зустріти так зване заперечне кальковане пояснення, яке ми називаємо «кальковане пояснення від супротивного», тобто пояснення, де точний переклад етнореалії заперечується, а натомість подається її справжнє тлумачення: *The menu is written, strangely, in English and French, with the difficult bits in French, like cervelle de canut, which turned out not to be brains, but cheese that looked like brains* [8].

д) Пояснення чужої етнореалії з використанням ЕГ (5% слововживань – 98 із 2000) відбувається за допомогою таких вказівних маркерів, як прикметники, що детермінують приналежність ЕГ до тієї чи іншої сфери, іменників *equivalent, answer, version, style, look-alike* тощо, наприклад: *Spanish TGV, Britain's answer to the TGV, Budapest's answer to the Champs-Elysées, Berlin's equivalent of the Champs Elysées, the Los Angeles version of the Champs Elysées, Coucher is TGV-style line linking the south of England with Scotland, TGV look-alikes called KTXs connect Seoul with major cities*. Іноді деякі ЕГ часто не мають пояснення або ж пояснюються через інші ЕГ, які вже достатньо відомі англомовному читачу, і з огляду на які неважко здогадатись про їх справжній зміст, як от: *Pere Noel's thuggish, switch-wielding sidekick, Pere Fouettard* [7]. Даний факт свідчить про високий ступінь адаптованості ЕГ в англійській мові.

2) Вживання ЕГ у дискурсивному фрагменті без пояснення (41% слововживань – 826 із 2000) передусім стосується ЕГ побутової тематики, назв грошових одиниць, визначних місць, деяких ЕГ у сфері культури, мистецтва тощо. Значення приблизно 60% одиниць досліджуваного нами матеріалу пояснюється у багатьох англо-англійських словниках. Наприклад: *art deco, baccarat, bivouac, bourrée, coulis, cotillion, sabot, troubadour, zydeco* та ін. У нашому матеріалі зустрічаються ЕГ, які досить часто вживаються у газетних статтях, найчастіше в електронних їх версіях, але досі не зафіксовані у словниках чи зафіксовані лише у спеціальних словниках (словниках неологізмів, запозичених чи рідковживаних слів): *affinage, aïado, aligot, bande dessinée, bigoudene, Conciergerie, muid, aoûtians, juilletistes, pan bagnat* та ін. Часто не супроводжуються поясненням у тексті ЕГ, які вживаються у складі заголовків, наприклад: *Juilletistes vs Aoûtians* [3]; *Bêtes Off at the Conciergerie Paris – review* [6]. Це, вочевидь, свідчить про те, що вони відображають актуальну сучасну тематику, і / або їх значення вже закріпилося досить довготривалою практикою вживання у мові-реципієнті, що у багатьох випадках підтверджується фіксацією слова в англійських словниках, або вони покликані привернути більшу увагу читачів. Проте, слідом за Т. П. Андрієнко, ми вважаємо, що нерозбірливе вживання реалій без пояснення чи коментаря може призвести до неправильного розуміння і некогерентного сприйняття тексту і виправдане лише тоді, коли автор розраховує на аудиторію достатньо обізнану з культурною мови-джерела [1, с. 228].

Таким чином, ми робимо висновок, що включення ЕГ з поясненням будь-якого плану в англомовний публіцистичний дискурс у цілому відображає низький ступінь адаптації цього прошарку лексики та переважно оказіональний характер її вживання. Відсутність пояснення, з одного боку, свідчить про достатньо високу адаптацію ЕГ, а з іншого, – часто зумовлене необхідністю підпорядковуватись правилам компресії інформації та економії друкованого простору. До перспектив подальших розвідок вважаємо за потрібне віднести дослідження семантико-когнітивних характеристик етнореалій-галліцизмів у сучасному англомовному публіцистичному дискурсі.

Література:

1. Андрієнко Т. П. Стратегії очуження й одомашнення в перекладі художнього дискурсу з англійської мови на українську [монографія] / Тетяна Петрівна Андрієнко. – К. : КиМУ, 2011. – 265 с.
2. Омельченко Л. Ф. Прагматичні характеристики англійських телескопізмів / Л. Ф. Омельченко, О. О. Жихарева // Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. – Житомир, 2010. – Вип. 51. – С. 12-16.
3. Lyon à la Carte. International expatriates. Juilletistes vs Aoûtians [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lyonalacarte.com/?Juilletistes-VS-Aoûtians>.
4. The Economist / 01 August 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economist.com/>.
5. The Guardian / 21 August 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.guardian.co.uk>.
6. The Guardian / 03 January 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.guardian.co.uk>.
7. The New York Times / 24 December, 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nytimes.com>.
8. The Sunday Times / 14 June 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/>.
9. The Times / 10 August 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.timesonline.co.uk>.
10. The Times / 02 March 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.timesonline.co.uk>.